

DE VONDER

2016 Jaargang 22 nr. 1

Van het Bestuur

Maart 2016

Ook in dit nummer bevat de bestuursrubriek het overzicht van de nieuwe leden van De Vonder en de rubriek familieberichten/lief en leed, waarin we bij ons bekende feestelijke of droevige berichten over onze leden vermelden. Ook geven we informatie over wat er thans binnen onze vereniging speelt.

Familieberichten/lief en leed

Op 24 december is Geert ten Thije, de oudste zoon van onze redacteur Gerard en zijn vrouw Ria, plotseling overleden. Hij was nog maar 48 jaar oud. Wij wensen Gerard en Ria en alle overige familieleden heel veel sterkte toe.

Nieuwe leden van Heemkundekring De Vonder

In de afgelopen periode zijn de volgende nieuwe leden aangemeld bij onze vereniging:
Toon van Lierop en Rick Krosenbrink (Someren).

Opknappen Heemhuis

Het overleg met de gemeente Someren over wat precies ten laste komt van hun onderhoudsbudget vordert gestaag. De werkgroep die het onderhoudsplan voor onze accommodaties heeft opgesteld hoopt dat we dit voorjaar nog aan de slag kunnen gaan.

ICT en opslag van data

In de loop van 2015 heeft een werkgroep bestaande uit Tom Waals, Henk Meeuws en Theo Knoops een ruwe scan gemaakt van de binnen onze Heemkundekring bestaande ICT-oplossingen en de behoeften aan toekomstige voorzieningen op dit terrein. De scan werd uitgevoerd door middel van interviews met alle werkgroepen en andere onderdelen van De Vonder. Het rapport van bevindingen werd aan het bestuur voorgelegd. Alvorens besluiten te nemen achtte het bestuur een externe oriëntatie op het onderwerp ICT noodzakelijk. Daartoe zijn door de werkgroepleden drie Heemkundekringen bezocht, die volgens het Brabants Heem de nodige ervaring hadden met het onderwerp ICT (Beek en Donk, Gemert en Nistelrode). Vervolgens heeft de werkgroep een definitief advies uitgebracht, dat in de bestuursvergadering van januari 2016 met het bestuur is besproken. Dit heeft geleid tot het volgende besluit: De Vonder gaat een systeem inrichten met centrale dataopslag voor elke werkgroep die ervoor in aanmerking komt. Werkgroepleden

kunnen er thuis op inloggen. Data van andere werkgroepen zijn ook thuis te benaderen. De opslag van data vindt niet in onze accommodatie plaats. Het bedrijf Henk ICT regelt dit door het (tegen een maandelijkse betaling) beschikbaar stellen van een dedicated server met 2 x 2 TB schijven. Deze schijven worden los geconfigureerd en één maal per dag wordt er van de ene schijf een back-up gemaakt naar de andere. In deze oplossing is bij Henk ICT geen voorziening getroffen voor de data van de werkgroep film. De belangrijkste reden hiervoor is dat de kosten van opslag van deze data bijzonder hoog zouden zijn (een veelvoud van het nu te betalen bedrag). Daarom zal voor de opslag van films op korte termijn een separate oplossing ontwikkeld worden.

Overige zaken

Enkele leden van onze Heemkundekring zijn al enige tijd betrokken bij dit project ErfgoedgeoWiki, Elders in dit nummer staat meer informatie over dit interessante project.

Het beschrijven van de foto's uit het archief van de gemeente Someren is nagenoeg voltooid. Het is de bedoeling in het najaar fototentoonstellingen te organiseren in het gemeentehuis, maar ook op diverse andere plaatsen in de gemeente Someren.

Activiteiten komende periode

In de komende maanden vinden de laatste drie lezingen van de huidige cyclus plaats. Op woensdag 23 maart vertelt Hans van den Broek over "wonderen in het zonlicht", op donderdag 21 april houdt Jan Broertjes zijn lezing over de vroege bewoners van Brabant en op woensdag 18 mei komt René Bastiaanse ons vermaken met "Het Rijke Roomse Leven".

Ook de jaarlijkse contactavond komt er aan, op **vrijdag 18 maart** in Hotel Centraal, met een optreden van Horlepiep. Op **dinsdag 5 april** vindt de jaarvergadering plaats met na de pauze een presentatie door de werkgroep toponiemen. Tot slot zijn er nog twee excursies: op zaterdag 7 mei de kleine naar het museum Techniek met 'n Ziel in Neerkant en op zaterdag 18 juni de grote naar het Belgische Diest.

Namens het bestuur,
Jan van de Rijdt

DE VONDER

heemkundekring

Van de Redactie

Voor U ligt het eerste nummer van De Vonder van dit jaar. Wij als redactie gaan er weer met frisse moed aan beginnen om U het hele jaar te voorzien van wetenswaardigheden uit het verleden van Someren, Asten en de omgeving.

Vlak voor Kerstmis ontvingen wij het bericht, dat Geert ten Thije, de oudste zoon van ons redactielid Gerard ten Thije en zijn vrouw Ria, plotseling was overleden.

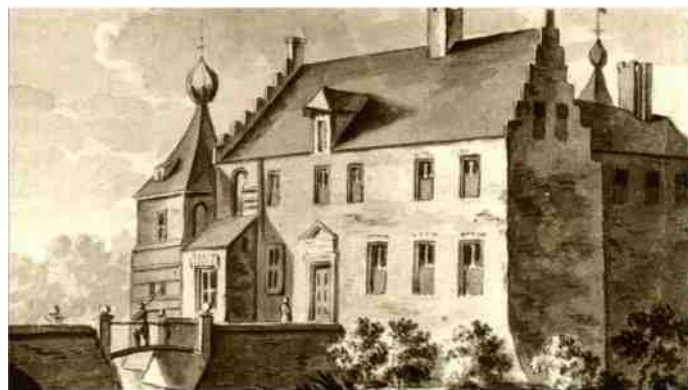
Hij trad in de voetsporen van zijn vader en zette zich als psychotherapeut in voor de jonge mens.

Ook wij wensen Gerard en Ria veel sterkte toe bij het dragen van dit grote en smartelijke verlies.

In dit nummer vertelt Ton van Hoek ons over het boek van K. Leenders "De dynamische hoeve" en Jacques van der Velden over de betekenis van het woord "Lielaer". Wij vervolgen onze wandeling door Asten en Gerard laat ons weten wat onze "buren" voor interessants te melden hebben. Dit en nog meer kunt U lezen in dit nummer.

De redactie

2	Van het bestuur
3	Van de redactie
4	De dynamische hoeve
7	Lielaer
11	Enkele erfpachttransacties in middeleeuws Someren
16	Algemene informatie
17	Te voet dur Aasten deel 27
18	Burengeruchten
19	Erfgoedgedo Wiki
20	Vrienden van De Vonder

De dynamische hoeve

Inleiding

Veranderingen in boerderijgebouwen en hun omgeving in de Meierij van 's-Hertogenbosch 1662-2015
Wat nu gehouden wordt voor een typische Brabantse boerderij is een gebouw met bakstenen wanden die een dak dragen dat gedekt is met riet en een paar rijtjes dakpannen. Op het erf staan verder weinig of geen grote gebouwen. Vaak zijn dat nu woonboerderijen. Hoe anders was dat in 1662! Op het erf van een grote hoeve stonden een vijftal grote of vrij grote gebouwen zoals een woon-stalhuis, de schuur, een schop, schaapskooi en bakhuis. Een kleine hoeve bestond uit een woonstalhuis en schuur. De gebouwen hadden binnenin een dragende constructie van zware balken, de wanden bestonden uit met leem besmeerd vlechtwerk en het dak was gedekt met roggestro. Op het land stonden vooral eikenbomen en men onderhield het eikenhakhout in een strakke zesjarige cyclus. Hier en daar waren er populieren en een dennenboom was een bezienswaardigheid. De Brabantse boerderij was dus helemaal niet statisch en altijd hetzelfde: ze was in tegendeel bijzonder dynamisch! Wat er veranderde, hoe, waarom en wanneer dat gebeurde wordt beschreven in het boek 'De dynamische hoeve' geschreven door K.A.H.W. Leenders.

Omdat er in dit boek volop aandacht wordt besteed aan hoeven die ook in onze contreien voorkwamen, hebben wij van de uitgever de toestemming gekregen om een samenvatting in de Vonder te publiceren. Van de 116 onderzochte boerderijen kwamen er 14 uit Asten, Someren of Lierop. Vooral Lierop spande de kroon met 7 items waaronder 6 grote hoeven (tussen de 26-73 ha!) en 1 watermolen. Allen behoorden zij tot de abdij van Postel. Het gaat over de hoeven Morsel, Ten Eijnde, Ten Bergh, Ter Hoffstadt en Ten Boomen en de Stipdonxen Watermolen. In Asten Hoeve het Achterbosch en de Lensdoncq en in Someren hoeve Den Cleijnen Acker, Ten Roode en Ter Hoffstat.

De nu volgende tekst is integraal overgenomen uit het genoemde boek.

Ton van Hoek

De dynamische hoeve

Wie ooit dacht dat het Brabantse, lees Meijerijse, landschap onveranderlijk bestond en dat daarin de Brabantse, lees Meijerijse, boerderij een eeuwig leven had, zal na de voorgaande reis door 353 jaren en langs 100 ooit grote hoeven toch overtuigd

moeten zijn van de grote dynamiek die daar aantoonbaar geweest is. Het landschap ging volkomen op zijn kop: open heide werd gesloten dennenbos, ruim van hagen voorzien cultuurlandschap werd dankzij het prikkeldraad tot een veel opener en soms kaal cultuurland. In de 19e eeuw werd het hakhout o.a. gebruikt voor brandhout, waarna het een sterke opleving meemaakte omdat het op allerlei slechte gronden aangeplant werd, niet zozeer vanwege het oude agrarische gebruik, maar om er schors van te winnen. De heggen en hakhoutbossen verdwenen toen vanaf 1900 voor al hun functies goede alternatieven beschikbaar kwamen. In die 353 jaar ontstond er zelfs een nieuw landschapstype dat -op enkele gebieden na- alweer geheel voorbij is omdat we geen klompen meer dragen: het populierenlandschap. Dat was in de jaren 1750-1950 heel kenmerkend voor het lemige gebied in het midden van de Meijerij. Nu resten er vooral in het gebied tussen Liempde en Best nog belangrijke delen van. Vandaar dat gebieden, vanuit cultuurhistorische oogpunt, waar een oude landschapsvorm nog bewaard bleef nu als waardevol beoordeeld worden. De grote hoeven, de geconfisqueerde kerkelijke pachthoeven die een tijdje als Statenhoeven of 's Landshoeven door het leven gingen en die de hoofdmoot van dit onderzoek uitmaakten, verdwenen grotendeels. Van de 82 (van de 100 gelokaliseerde Statenhoeven van 1662 zijn er 31 geheel verdwenen (38%) en 25 gesplitst in twee of meer hoeven (30%). Slechts 36 zijn nog steeds als enkele boerderij aanwezig (32%). Daarbij zijn de uit de Statenhoeven voortgekomen boerderijen geheel van uiterlijk veranderd. Niet langer bedekt een strodak de met leem besmeerde vitselwanden, maar rust op de stenen muren een rieten dak met een pannendak. Ook de inrichting van het erf veranderde: van een erf vol grote en kleinere gebouwen waaronder een woonstalhuis van het kortgeveltype en een grote schuur werd het een langgevelboerderij met daarin woonruimte en haast alle bedrijfsruimten, of in veel gevallen nu een woonboerderij. Het enige wat de 353 jaar in zeker 20 boerderijen overleefde was de aloude houten draagstructuur, de gebinten. Maar die zie je niet aan de buitenkant.

Het is duidelijk dat de verkoop van de Statenhoeven een eind maakte aan de stabiliteit die de kerkelijke pachthoeven tot dan gekend hadden. Volgde aanvankelijk haast vanzelf op de verkoop een opdeling van de grote bedrijven, in 1740 besloot de Raad van State om de resterende hoeven systematisch op te splitsen om zo de verkoop te bevorderen. Het resul-

taat was dat er meer en kleinere bedrijven ontstonden en dat de gebouwen op het erf aan de nieuwe situatie aangepast moesten worden. Sommige bedrijven erfden het oude woonstalhuis, dat verlengd werd met een schuur, karrenberging en nog meer waardoor de toegangen tot al die ruimten naar de lange gevel verplaatst moesten worden. Andere bedrijven hadden een van de grotere bijgebouwen geërfd. Daar werd dan een woning aangebouwd, terwijl het oude gebouw aangepast werd aan de nieuwe functies: stal, schuur, karrenhok enzovoorts. Ook dat mondde uit in een langgevelboerderij. Het aantal gebouwen op het erf nam bovendien flink af: functies die in het hoofdgebouw ondergebracht waren vereisten geen afzonderlijk gebouw meer. Het losse bakhuisje ontsprong die dans en bleef tot in de Tweede Wereldoorlog in veel gevallen in goede staat. Nu zijn er nog maar twee van over, waarvan een zonder oven. Deze beweging van een meerledige boerderij met gemiddeld 5 gebouwen op het erf naar een eenledige boerderij past goed bij de vaststelling van Weyns uit 1960: de meerledige boerderij hoort bij een groot bedrijf, de eenledige bij een klein. De kleine eenledige langgevelboerderij bestond als type al langer en is al te zien op een kaart uit 1552. Men vond dus geen nieuw type uit, maar sloot aan bij een al langer bij kleinere bedrijven gebruikelijke bouwwijze.

De grote oude boerderijen, die alleen al door de omvang van hun landerijen nogal eenzaam in het landschap lagen (einzelhof), vielen dus uiteen in kleine gehuchtjes. Dat uiteenvallen van grote hoeven in gehuchtjes was al opgevallen aan Kakebeeke en Steegh, maar zij konden het niet dateren en verzonnen er zelf maar een verklaring bij.

Nu weten we waarom het gebeurde en wanneer: 1662-1740 of kort daarna. Dit is een afzonderlijke bijdrage aan de vorming van het grote aantal gehuchten die we in de Zand-Brabantse dorpen vinden. Andere bijdragen zijn onder meer die van de vrijmaking aan de dorpsakkers in de dertiende eeuw en de heikantnederzettingen van de zestiende en late achttiende eeuw.

In 1662 was er nog maar bij 5% van de beschreven grote hoeven sprake van een ommuring; het om het oude gebouw metselen van een bakstenen wand. In de praktijk blijkt dat het soms ook een invuloefening was, waarbij de oude vitselstek vervangen werd door baksteen waarbij men om de invulling passend te maken een stroomlaag toepaste. Toen men na de verdeling van de Statenhoeven de nieuwe bedrijven formeerde en de gebouwen aan de nieuwe omstan-

digheden aanpaste, lag het voor de hand om bij al dat bouwen minstens gedeeltelijk over te schakelen op baksteen. Baksteen kwam in het midden van de achttiende eeuw toch al sterk in de mode en er ontstond zelfs een groep min of meer beroepsmatige en meer vakbekwame metselaars. Althans in de zomer, want 's winters verdienden deze mensen hun brood met het maken van klompen uit de toen talrijke populieren: dat legt een onverwacht verband tussen het populierenlandschap en de verstening van de boerderijen. Baksteen werd zowel ter plaatse in tijdelijke veldovens gebakken als ook via Den Bosch aangevoerd vanuit de IJssel- en Waalstreek. Vanaf 1870 kwam er ook baksteen uit de steenbakkerijen aan het kanaal Dessel-Schoten naar de Meijerij.

Tegen 1900 was de verstening voltooid: nieuwe boerderijen werden altijd met bakstenen wanden gebouwd en de meeste oude waren, toch minstens wat het woongedeelte betreft, van stenen wanden voorzien. Tegelijk veranderde de inrichting van de langgevelboerderij geleidelijk zodanig dat uiteindelijk de gebinten niet meer nodig waren en de nu wel stevig gebouwde muren de zolder en het dak konden dragen. De gebinten konden verdwijnen, maar blijkbaar zijn ze toch in veel gevallen blijven staan. Bij ombouw tot woonboerderij krijgen ze weer een nieuwe functie als decoratief element.

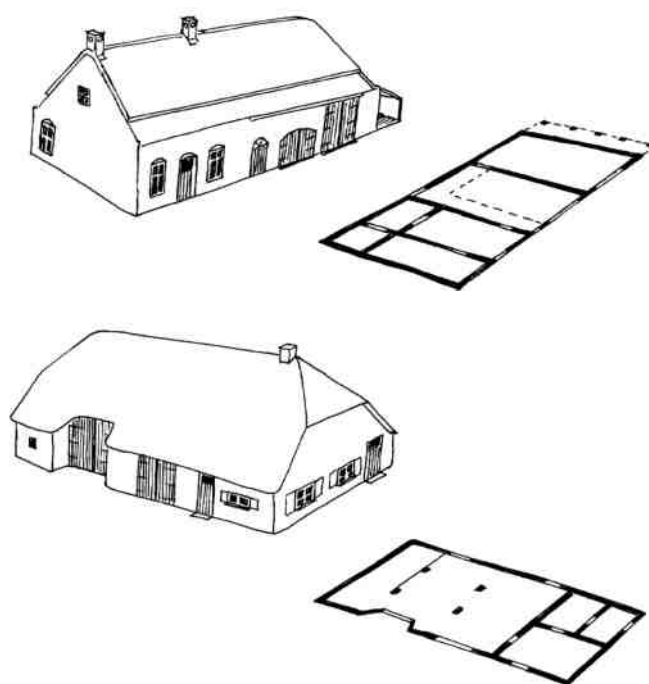
Uit ons onderzoek van oude foto's blijkt dat de dakpan al voor 1880 geïntroduceerd werd. Het gebruik ervan veranderde tot 1940 niet noemenswaardig en varieerde van een bijna geheel pannendak tot een klein randje, met soms meer pannen op het woonhuis dan op het bedrijfs gedeelte. In de jaren 1880-1940 was de pannenrand zeker niet standaard! Nu lijkt een randje van 5 rijen dakpannen de algemeen aanvaarde norm te zijn. Opmerkelijk is dat zo weinig van de resterende Statenhoeven het tot Rijks- of gemeentelijk monument hebben gebracht. De redengevende omschrijvingen van de wel erkende monumenten gaan vrijwel geheel over de wanden en het dak van de boerderij. Veel aandacht gaat er naar de raamindeling, de baksteen, de muizentandjes onder dakrand en allerlei versieringen. Soms staat er dan nog het zinnetje in de geest van "oh ja er zitten ook nog oude gebinten in", of nog vager: "met oudere kern". Toch zijn die gebinten niet alleen verschrikkelijk oud, ze zijn vooral belangrijke gegevensdragers voor wie de bouwgeschiedenis van de boerderij wil ontrafelen. We hebben net gezien dat die bouwgeschiedenis vaak heel complex gedateerd kon worden. Er valt

dus nog heel veel te bestuderen. Toch maakt die oude balkenstructuur amper deel uit van de officiële waardering als monument. Wat daar nooit deel van uit maakt is het gegeven dat het niet om zo maar een oude boerderij gaat maar om een boerderij die vaak teruggaat op een twaalfde eeuwse schenking door de lokale edelman aan een of ander klooster dat er dan tot 1648 het bedrijf steeds verpacht heeft. Door die vaak hoge ouderdom zijn die boerderijen dus alleen al door hun voortbestaan illustratief voor de vroegste dorpsgeschiedenis. Hopelijk kan een waardering op basis van de betekenis voor de vorming van de dorpsgemeenschap wel een plekje vinden in de nieuwe cultuurhistorische inventarisaties. Dan moet uiteraard wel duidelijk zijn welke boerderijen het betreft. Deze studie voorziet daarin in 82 gevallen. Tijdens het onderzoek werd steeds duidelijker dat een oude boerderij nooit en te nimmer uit één jaar dateert. Bij ieder gebouwenonderdeel hoort een eigen verhaal en een eigen datering. Bij een van de allereerste onderzoekjes die ik deed, kreeg ik te maken met –logeerde zelfs in– een boerderij die in de ondergrond muren uit de jaren rond 1500 had zitten, een zuidgevel had van rond 1750, een oostgevel van rond 1850, een noordgevel die door de boer zelf nog gemetseld was rond 1950 en een stal uit 1920. Neen, die boerderij mocht geen rijksmonument worden want er was geen “eenheid van stijl”. Dat is een argument van de klassieke monumentenzorg die gelieerd is aan de “Schoone kunsten”. Ik zie het liever ruimer; welke betekenis heeft de plek of het gebouw voor het begrijpen van de plaatselijke, nationale of desnoods mondiale geschiedenis. Samen met de Vlaamse Schuur en Karkooi uit 1637 en het met dubbele watergrachten en een aarden wal omgeven kasteelterrein ernaast was en is deze hoofdhoeve van een heerlijkheid uiteraard wel een cultuurhistorisch monument van lokaal heel grote waarde en met zelfs een grote waarde als typevoorbeeld voor heerlijkheidscentra op regionaal of nog ruimer niveau. Eigenlijk zouden al die verschillende muren en andere bouwelementen juist als een waardeverhoging gezien moeten worden; ze vertellen het verhaal van de dynamische geschiedenis van de boerderij dat op zijn beurt weerspiegelt hoe het bedrijf en het landbouwsysteem zich ontwikkelden en waarin mensen woonden en werkten.

De huidige praktijk van monumentenzorg en advisering bij restauratie gaat erg uit van de uiterlijke gedaante van de boerderij. Inwendig kunnen er echter grote en meestal nog onbenutte informatie-

waarden schuil gaan in de houten constructie en fundering daaronder: bovendien is de aanwezigheid van een drie tot zeven eeuwen oude constructie een waarde op zich. Die waarden komen niet tot hun recht al hebben de betere restauratiearchitecten er wel oog voor. Daar moet wat aan gedaan worden. Informatie die niet afgelezen wordt, loopt altijd het risico om verloren te gaan. Het is dus zaak die informatie te verzamelen, waarbij bedacht moet worden dat dit -anders dan bij de archeologie- goed mogelijk is zonder de informatie al doende te vernietigen. Eenmaal vergaard, zou deze informatie ergens bewaard en op een toegankelijke manier beheerd moeten worden zodat het goed mogelijk wordt er nader onderzoek op te baseren. Een overzichtelijk stuwmeer van rapportjes zoals de archeologie produceert is niet handig, het moet beter kunnen.

Bij restauratie zou men het -meer dan nu gebruikelijk is- moeten waarderen dat een boerderijgebouw zoals we dat nu aantreffen sporen uit veel eeuwen toont, zelfs in de bakstenen wanden. Laat die gerust zien. Besef dat het huidige gebouw in eindeloos veel stapjes en stappen tot stand is gekomen. Wat we nu aantreffen zal nooit een gebouw zijn zoals dat in een of ander jaar in zijn geheel en ineens neergezet is. Alles in het keurslijf wringen van een stijlzuivere weergave van een andere “standaard” miskent de werkelijke historische waarde van een boerderijgebouw; hier hebben mensen eeuwenlang geploeterd om zich van een bestaan te verzekeren.

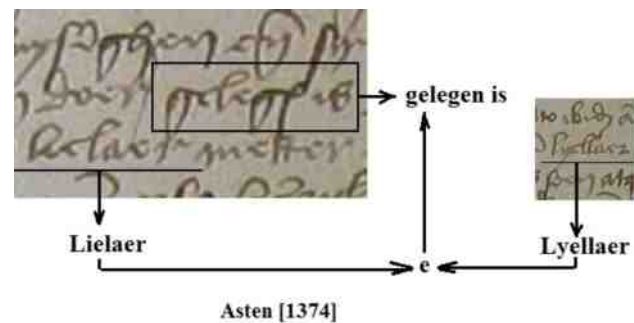

Lielaer

door Jacques van der Velden

Waarom is toveraar een raar woord en luisteraar niet? Waarom is Hendrik een typisch Nederlandse naam? Wat heeft dat met Lielaer te maken? Wat betekent Lielaer? Bent u nieuwsgierig geworden? Deze en meer antwoorden vindt u in dit artikel.

Tijdens de cursus oud schrift begin 2015 kregen we op de eerste avond al een middeleeuws charter [oorkonde, schriftelijk bewijsstuk] uit het “Cartularium van de Tafel van de Heilige Geest van Asten” voorgeschoteld. Een verzameling afschriften van schriftelijke bewijsstukken waarin de middelen van de armenzorg in de parochie van Asten werden vastgelegd. Met de inkomsten uit schenkingen, collecten, pachten en huren werden de uitdelingen van voedsel en kleding bekostigd. Het betreffende charter uit [1374] is een koopcontract van een hoeveelheid (erf)rogge, die jaarlijks betaald moest worden op Maria-Lichtmis (2 febr.). Tot zekerheid van de betalingen werden onderpanden aangewezen, waaronder een “stuck lands liggende aen gheen Lielaer” 'stuk land gelegen aan het Lielaer'. In de overeenkomstige Latijnse tekst als Lyellaer geschreven, tegenwoordig het Liender genoemd. De letter “e” vóór een “l” lijkt in deze akte sterk op een “c” waardoor Lielaer ook wel gelezen werd als Lielaer.

Door te vergelijken met andere stukken tekst die goed leesbaar zijn, zoals bijvoorbeeld het woord “gelegen”, wordt duidelijk dat er wel degelijk Lielaer staat. Andere bronnen bevestigen dat dit juist is. Vergelijken is een adequaat middel om oud schrift te ontrafelen. Leuk werk voor iemand die van historie en puzzelen houdt. Misschien is de oudste vorm van dit toponiem de naam van het Noord-Franse stadje Lillers, Lillaar voor de Vlamingen, dat ten zuiden van de huidige taalgrens in Frans-Vlaanderen ligt.

Nederlands taalgebied

In het Oudnederlands woordenboek [vóór 1200] staan onder het woord “laar” 'bosachtig, moerassig terrein' twee lilaar-toponiemen. 1e Lilaar [1065-1078] 'Lillers, plaats bij Béthune, Noord-Frankrijk' en 2e Lilaar [1150-1154] 'Lilare, plaats bij Sint-Maria-Oudenhoven, Aalst, prov. Oost-Vlaanderen', waarbij opgemerkt wordt dat het element “li” onbekend is. De Belgische familienamen Lilar en Lilla(rd), die verklaard worden vanuit het toponiem Li(e)laar, haken in op de hiervoor genoemde toponiemen en voegen de schrijfvormen Lielar, Lylar en Lyelar [1160-1237] toe. Verder kreeg ik een treffer op Liendert een wijk in Amersfoort. In de periode [1300-1416] geschreven als: Lielaere, Lienlaer en Lylaer. In Vught duikt nog een Brabantse versie van deze naam op in de vorm van Lillart, Lielaer, Lieliaert en Lilien. De oudste verwijzing [1389] gaat over een “beemd in 't gemeyn broec ter plaatse genaamd Lillart”. In het Limburgse kwam ik nog een artikel tegen over middeleeuwse bewoning op de Linnerheide, het leengoed 'Op gen Lylaert'. Daarin wordt een groot aantal varianten van deze naam genoemd, waaronder: Lydlair, Lylaer, Lylair, Leilaer, Lehler, Lyllaert, Lielaer, Leeler, Lillar, Lyller, Lyllaer, Lelart, Lillaer en Liller [1553-1734].

Asten: Lielaer Lielder Liender

In Asten heeft het toponiem Lielaer zich in de 17e eeuw via Lielder ontwikkeld tot Liender. In de eerste stap Lielaer - Lielder wordt een extra -d- ingevoegd en in de tweede stap wordt een -l- gewijzigd in een -n-. Het invoegen van een extra klank in een woord heet “epenthesis” 'Grieks, inlassing'. Dit wordt meestal gedaan om de uitspraak te vergemakkelijken. Van de ingevoegde klanken staat de -d- veruit op de eerste plaats. Dit is een typisch Nederlands verschijnsel. Ter verduidelijking twee voorbeelden: dienaar - diender en Heinrich - Hendrik. Bij toponiemen doet zich dat ook voor, vooral wanneer ze eindigen op “laar”. Een paar voorbeelden: Herlaer - Halder, Vellaer - Velder en niet te vergeten Lielaer - Lielder. De regel is: -d- epenthesis kan optreden wanneer een -r- volgt op een -l-, -r- of -n-. In de tweede stap, wordt een -l- verandert in een -n-. Het verschijnsel dat van twee kort op elkaar volgende dezelfde medeklinkers er één gewijzigd wordt heet “dissimilatie”, 'Frans, het ongelijk maken'. Ter verduidelijking een voorbeeld: toveraer - tovenaer. Toveraar is een logische keuze omdat het een samenstelling is van de stam van toveren en -aar, zoals bij tekenaar en luisteraar, wat ook samenstellingen zijn van de stam van tekenen en luisteren plus -aar. Toch is toveraer ooit tovenaer geworden. De twee medeklinkers -r- in toveraer vormden daarvoor de aanleiding. Bij luisteraar heeft dit geen verandering teweeggebracht. Het proces kent dus weinig regelmaat. Iets dergelijks doet zich ook voor bij de overgang van Lielder naar Liender, waarbij een -l- door een -n- vervangen wordt. De twee kort op elkaar volgende medeklinkers -l- in Lielder vormden daarvoor de aanleiding. Ezelsbruggetje: het ongelijk maken gebeurt alleen met medeklinkers die in het woord “molenaar” voorkomen.

Nederland: Asten Vught Amersfoort Linne

In dit verhaal zoek ik een verklaring voor de Astense naam Lielaar. Binnen Nederland komt dit toponiem gebaseerd op deze naam verder ook voor in Vught, Amersfoort en Linne. Uit de jongste vertegenwoordigers daarvan respectievelijk Lilien, Liendert en Lylaert blijkt dat ze zich allemaal anders ontwikkeld hebben. Lilien in Vught gaat richting latijn lilia 'lelie'. Het Amersfoortse Liendert komt met een extra -t- het meest overeen met Asten. In het Nederlands werd dikwijls een betekenisloze -t- toegevoegd zoals blijkt uit Liendert en Lylaert. Volgens mij is Lienlaar (Amersfoortse variant van Liendert) net als Liender (Asten) door “dissimila-

tie” ontstaan. Het rijtje toponiemen van Linne dat betrekking heeft op het leengoed Lylaert, begint met Lydlair met een -d-, wat iets zegt over het element “li”. De andere vormen verschillen niet wezenlijk van elkaar, vooral de klinkers zijn anders.

Asten: Liender Laarbroek

Een algemeen bevredigende verklaring voor “laar” is nog nergens gegeven, maar 'bosachtig, moerassig terrein' lijkt mij voorlopig prima. Het is in ieder geval een zeer oud toponymisch element. Het Oudnederlands woordenboek geeft als oudste jaartal [726]. Dat is behoorlijk oud. Ik ga er van uit dat de betekenis van dit toponiem gedurende 12 eeuwen zeker aan verandering onderhevig is geweest. Het Astens Liender en Laarbroek, liggen dicht bij de Busselse Loop / Beekerloop en bevatten zoals we nu weten allebei het element “laar”. Het zijn lager gelegen gebieden, die aanvankelijk vooral gebruikt werden als weidegronden. De naam Koestraatse Eeuwsels bij het Liender is een verwijzing naar zulke koeweiden-gronden. Omdat rondom het Liender, het Loverbosch en de Achterbosch liggen, vind ik dat voor het element “laar” in Lielaer gekozen mag worden voor de beschrijving 'moerassig gebied omgeven door bossen'. Het element “broek” in Laarbroek duidt evenals “laar” op een 'moerassig gebied'. Door sloten te graven zijn in de middeleeuwen deze gronden verbeterd en vooral bruikbaar geworden als weiland. Een deel van dit gebied werd door bemesting later ook bruikbaar als bouwland.

Lie: Gallisch/Keltisch – Germaans?

De oudste waarneming Lillers, zou mij iets moeten kunnen vertellen over de betekenis van Lie, maar volgens het Oudnederlands woordenboek is dat helaas niet mogelijk. Lillers wordt in het Vlaams uitgesproken als Lillaar. In de 11e-eeuw werd Lilar geschreven, de huidige naam is een verfransing. In dit verband wil ik ook Lisbourg en Air-sur-la-lys

noemen, plaatsen die 12-24 km van Lillers verwijderd zijn. Lys of Lis is het Franse woord voor Leie. Lisbourg, in het Nederlands Liegesboort uit “Legios burthi”, betekent 'geboorteplaats / bron van de Leie'. In Lisbourg ontspringt inderdaad de Leie. Deze Leie, die in Gent samenvloeit met de Schelde, werd voor het eerst vermeld in een Latijnse akte uit [694] als “super fluvio Legia” 'boven de stroom Leie'. Bij Legia wordt door taalkundigen gedacht aan Gallisch/Keltisch liga, lega 'bed(ding), sediment, modder'. Terug naar Asten. De Busselse Loop is genoemd naar het gehucht Bussel en de Beekerloop naar het gehucht De Beek. Het gehucht De Beek dankt haar naam aan de “beek” die daar stroomt. Bedenk dat “beek” en “loop” soortnamen zijn voor een waterloop. Een “beek” is een oude benaming voor een natuurlijke waterloop en een “loop” een jongere algemene benaming voor een waterloop. Ik denk dat de bovenloop van deze waterloop mogelijk ooit “lie” of “leie” werd genoemd. Het is maar de vraag of het zeer oude Gallisch/Keltische Legia hetzelfde woord is als lie- in Lielaer dat in Asten geleid heeft tot Liender.

Laar aan de Leie

Het is allemaal heel lang geleden en heel ver weg. Dat men in Vught dacht dat Lielaar iets met de plant Lelie te maken heeft is zo gek nog niet. Lys of Lis is het Franse woord voor Lelie máár ook voor Leie. Waternamen of hydroniemen zijn de oudste namen die we kennen. Waarschijnlijk werd de bovenloop van de Astense Beekerloop, heel lang geleden ook aangeduid met Leie. In Cromvoirt-Vught stroomt in ieder geval een Oude Leye, waarop Lielaar is gebaseerd. De Franse Leie stroomt vanuit Lisbourg naar Gent om vervolgens in de Schelde te stromen. Ergens onderweg stroomt de Swalme waaraan het kasteel van Lilaers gelegen is ook in deze Leie. Ik denk dat al deze “laren” aan “leien” hebben gelegen. Dat in onze streek ooit Kelten hebben rondgelopen en dat vooral waternamen daarvan getuigen, wordt algemeen aangenomen. Dat wil overigens nog niet zeggen dat hier ook Kelten gewoond hebben. Zonder Lielaer te vertalen zouden we kunnen spreken van een 'laar aan de leie'.

Leie 'geleide waterloop'

Tijdens het zoeken naar Liender, kwam ik in Amersfoort bij de wijk Liendert uit. Omdat algemeen wordt aangenomen dat Keltische invloeden alleen beneden de grote rivieren verwacht mogen worden stel ik bij Liendert een vraagteken.

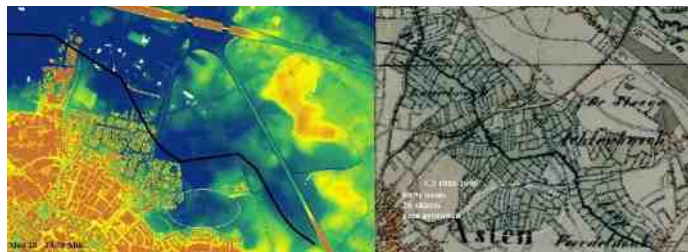
Wel lijkt het mij mogelijk dat het eerste deel Lien- uit het Germaanse “lijn” 'akkerwinde (pispotje), vlas' ontstaan is en is daarmee misschien de kous af. Helaas klopt dat niet want de oudste verwijzing heeft geen -n- en de jongste vorm met -n- is waarschijnlijk door dissimilatie ontstaan. De oudste verwijzing komt voor in een beschrijving van het goed Emiclaer dat bestond uit een hof Emiclaer en twee hoeven land Lielaere genaamd. Bij het bouwrijp maken van de wijk Liendert heeft men een zandweggetje gevonden van vier meter breed met aan weerszijden een sloot dat de boerderijen Emiclaer en Liendert met elkaar verbond. Men heeft met het zand uit de sloten de weg aangelegd. Dit noemt men gewoonlijk een dijk, nodig om in lager gelegen gebieden met droge voeten van de ene plaats naar de andere te gaan. Niets bijzonders dus. Als je de hoogtekkaart van het Astens Liender bestudeert dan blijken de hoogteverschillen niet zo erg groot te zijn. De bovenloop van de Beekerloop in het Liender kent hier en daar rechte stukken, steile kanten en hoekige bochten. Verder is het gebied dat hierin afwatert nogal klein. Kort samengevat: dit is typisch géén beekdal en de Gallisch/Keltische verklaring legia komt daarvoor niet in aanmerking. Zeker voor de kleinere beken in onze regio met een leie-naam lijkt dat te kloppen, die liggen nooit in een natuurlijke bedding. Gelukkig bestaat er nog een goed passend Germaans woord “leie”. De verklaring voor dit woord is dat het hoort bij het werkwoord “leiden” en dat het gaat om een “geleide [vergraven of gegraven] waterloop”. Het Limburgse toponiem Lydlair heeft een -d- in de eerste lettergreep wat volgens mij een aanwijzing is in die richting. Het Gallisch/Keltische legia kent wel een -g-, maar geen -d- in de basis. Voor de Oude Leye

in Cromvoirt-Vught bestaat ook de schrijfwijze de Oude Laijde [1632]. Ik neem aan dat de -d- in Laijde ook op deze Germaanse herkomst duidt. De benedenloop van de Busselse Loop / Beekerloop is zeker een beek in een beekdal te noemen, maar de bovenloop waar het Liender toe behoort is dat duidelijk niet. Dat zou dan ook een “leide of leie” kunnen zijn.

Conclusie Lielaer

Het Liender oorspronkelijk Lielaer, was een wat lager gelegen moerassig gebied omgeven door bossen. Men heeft dit “laar” ontwaterd door perceelslootjes en een hoofdsloot (ontwateringsloot of leie) te graven, waarmee het water sneller naar de “beek” werd geleid. Het Astens Lielaer is een “laar” dat afwatert op een “leie”, 'ontwateringsloot'. Deze “leie” is onderdeel van de Beekerloop geworden. Deze naam leeft nog voort in: Het Liender (topografische kaart), Lienderweg, Huize 't Liender en Buurtvereniging 't Liender.

Geraadpleegde bronnen

Gemeentearchief Asten 1503-1813, RHCe A13031, Inventaris nummer XXVI/127, Cartularium van de Tafel van de Heilige Geest Asten, Folio XLVIII, regel 10 en 12, LieLaer en regel 27 Lyellaer Asten, plangebied Loverbosch <https://easy.dans.knaw.nl/ui/datasets/id/easy-dataset:21355>
<http://www.topotijdreis.nl/> vanaf 1967 topografische kaart Deurne 52C
<http://watwaswaar.nl/> Het Liender: kadasterkaart 1832 Asten C03,.
 Oudnederlands woordenboek <http://gtb.inl.nl/i-WDB/search?actie=article&wdb=ONW&id=ID4323> lil r, Lilare plaats bij Sint-Maria-Oudenhoven, Lillers plaats bij Béthune.
<http://www.roepstem.net/vlaanderen.html#L> Mooi Frans-Vlaanderen, waar ooit het Nederlands bloeide, Marcel Bas Lillers Lillaar
 De Nederlanden in Frankrijk, Josef van Overstraeten, 1969 Liesbourg - Liegesboort Liegesborth < Legios burthi 'geboorte van de Leie'
 Woordenboek van de familienamen in België en Noord-Frankrijk, Dr. Frans Debrabandere, 2003, Lilar Lilla(rd)
<http://www.henkbeijersarchieffcollectie.nl/toponymie/toponymie.htm> Veldnamen Vught en Cromvoirt
 export_veldnamen_vught_en_cromvoirt.xls [Standardnaam A4620-A4635] Lielaar
<http://www.heemkundekringdevonder.nl/archieven/oudschrift/astan.php> Lielder Liender
https://nl.wikipedia.org/wiki/Epenthesis_-d-_epenthesis
 Van d'n Aabeemd tot de Zwijnsput, toponiemen in cijnskring Helmond vóór 1500: laar, -lder, -ler
 Nederlandse plaatsnamen: een overzicht, Leiden, 1956, Moerman Lei-varianten: lede, lee, leide, lei, liede en lie. Dialectische vorm laai 'waterloop'
www.kbr.be/collections/cart_plan/ferraris/ferraris_nl.html kaart van Ferraris [1777], Audenaerde (38), Chateau de Lilaers
 Emiclaer van heerlijkheid tot stad, door G. G. Hilhorst
 Nederlandse waternamen, Schönfeld, 1955, 150 Leie
<http://www.etymologiebank.nl/trefwoord/liend> akkerwinde lijn (in lijnzaad e.d.)
<http://www.janruiten.nl/klockenslagh/Linne/LINNER-HEI/Hobertshof.htm> Op gen Lylaert
 Met dank aan de collega's van de toponiemen werkgroep voor hun op- en aanmerkingen.
 Met dank aan historicus en keltoloog Laurant Toorians voor zijn advies.

Enkele erfpachttransacties in middeleeuws Someren

door Hans van de Laarschot

Voorwoord

In den Uytbeyndel van 1985 (toen nog uitgegeven door heemkundekringen H.N.Ouwerling Deurne en De Vonder Asten-Someren) vonden wij een interessant artikel over erfpachttransacties in middeleeuws Someren van Hans van de Laarschot. Dit artikel, lijkt ons, voor heemkundigen nog steeds actueel. Omdat er vele persoonsnamen en toponiemen in voorkomen misschien iets voor stamboomonderzoek. Vandaar dat wij het, in overleg met Hans, in onze Vonder plaatsden. Jac.Jöris

Inleiding

In het cartularium van de Tafel van de Heilige Geest van Asten (1), dat begin 1500 door notaris Philip van Borlaer is aangelegd, trof ik een aantal schepenaakten van Someren aan, die gezien hun datum (tussen 1392 en 1484) de moeite waard zijn eens nader bekeken te worden. De alleroudste Somerense schepenprotocollen, die bij het Regionaal Historisch Centrum Eindhoven (2) worden bewaard, dateren immers van 1518 en het oud archief van Someren bevat ook geen enkel stuk op volksniveau uit die periode.

Eerst zullen de transacties en de in de akten gebezigde inhoudsmaten aan de orde komen, waarna een regestenlijst volgt. In regesten (samenvattingen van de akten) zijn alle in de akten voorkomende namen van personen opgenomen en wel op de wijze zoals ze in het cartularium geschreven zijn. Ondanks het verschil in spelling van eenzelfde naam, zal dit geen onoverkomelijke moeilijkheden opleveren bij de bepaling van “wie is wie?”.

Niet alleen voer voor genealogen, maar ook voor toponiemonderzoekers. De in de akten voorkomende toponiemen zijn: Straten, Hoeven, Stripen, Scoet, Spoelhovel, Waeusdonck, Wielput en Aa. Commerstraat en Herstraet duiken als straatnaam op. En vanzelfsprekend, naast Lierop, Someren, dat consequent als “Zomeren” wordt geschreven.

Enkele akten houden verband met elkaar. Bij de regesten wordt hiernaar verwezen. De juiste aanduiding van het betreffende perceel is in het regist achterwege gebleven, indien deze dezelfde is als in de akte van oudere datum waarmee verband bestaat.

De folionummers hebben betrekking op de num-

mering in het cartularium.

Tot slot een opmerking over de datering van de akten. Ik ben er van uitgegaan, dat de Somerense schepenen de paasstijl hanteerden (3), hetgeen wil zeggen, dat het jaartal met Pasen verspringt en niet, zoals nu, met 1 januari. De met een +) gemerkte data zijn omgerekend volgens paasstijl.

De transacties

In de middeleeuwen is op een bepaald moment sprake van een situatie, dat de grond in handen is van enkelen, bijvoorbeeld de landsheer (zoals de hertog van Brabant). Uit geldnood gaan de grootgrondbezitters over tot de uitgifte van gronden tegen een jaarlijkse betaling (grondrente; “tsheren cijns”) aan ingezetenen. Op den duur wordt zo’n stuk grond door verkrijger als private eigendom beschouwd, terwijl de cijnsplicht gewoon blijft bestaan. De aldus ontstane “eigenaar” kan met die grond op zijn beurt diverse rechtshandelingen verrichten. Hij kan de grond voor een bepaalde tegenprestatie in geld of in natura verkopen of verpachten, of zonder meer schenken.

Bij verkoop en schenking bestond er tussen overdrager en verwerver na de transactie geen band meer: bij de verpachting wel. Er werd in geval van verpachting overeengekomen, dat jaarlijks een bepaalde pacht, meestal uitgedrukt in een hoeveelheid rogge, betaald diende te worden. In veel gevallen gaat het om erfpacht, met andere woorden het recht op ontvangst van de pacht gaat over op de erfgenamen.

Spierings (1984) geeft in haar studie van de Bossche schepenprotocollen aan, dat het uitgeven in erf-pacht meer voorkomt dan de verkoop van het onroerend goed. Als mogelijke redenen geeft zij hiervoor:

- geld is in de middeleeuwen schaars: een koopsom ineens is moeilijk op te brengen;
- de eigenaar is bij verpachting verzekerd van een jaarlijkse uitkering, die, omdat deze meestal in natura is, niet onderhevig is aan geldontwaarding;
- het behoud van profijt van een eventuele waarde-stijging in de toekomst.

Het verschuldigd zijn van een erf-pacht werd vastgelegd in een schepenaakte. Deze was, als bewijsstuk, op zijn beurt weer verhandelbaar; het recht op een bepaalde erf-pacht is te verkopen of te schenken, zonder dat er iets in de gebruiksverhouding van het onroerend goed waar de erf-pacht op rust, verandert.

De akten op folio 88 en 88verso van het cartularium

geven hiervan een voorbeeld. Op 17 maart 1406 geeft Melis van Vosholen voor de schepenen van Someren aan Mercelis van den Otterdijck een stuk te Lierop in pacht uit. Bij de transactie wordt bepaald dat de pachter acht lopen rogge jaarlijks aan de verpachter zal voldoen. Op 4 januari 1410 draagt Melis van Vosholen het recht op die erfpacht van acht lopen over voor schepenen van Asten aan de Tafel van de Heilige Geest van Asten. In de schepenakte die van de laatste transactie wordt opge maakt, wordt Mercelis van Otterdijck aangehaald als degene die de pacht verschuldigd is. De schepenakte van 1406 wordt als bewijs daarvan dan ook aan de Tafel van de Heilige Geest overgedragen. De gebruiker van de grond blijft dezelfde, de verkrijger van de pacht wordt een ander.

De hier behandelde akten zijn als volgt te verdelen:

A. Akte van verpachting van grond: no. 2.

B. Akten van schuldbekentenis van een erfpacht: no.'s 1 en 7.

C. Akten van overdracht van erfpacht(en) : no.'s 3, 9, 12, 13, 14, 15, 16 en 17.

D. Akten van overdracht van erfpacht(en) in de vorm van verkoop: no.'s 4, 5, 6, 8, 10 en 11. Het betreft dus voornamelijk overdrachten van het recht op erfpachten (categorieën C en D). De waarde van de pachten is in alle akten uitgedrukt in rogge en de leveringstermijn is jaarlijks op "Onser Liever Vrouwen Lichtmisdach" (met soms de vermelding "als men kerssen bornt"), zijnde 2 februari.

Of de schuldbekentenissen (categorie B) ontstaan zijn uit het in pacht krijgen van de als onderpand dienende onroerende goederen, is uit de akten niet op te maken. De schuld kan ook vanwege een andere prestatie zijn ontstaan en om zeker te zijn van betaling wordt het bezit van de schuldenaar als onderpand gezet. In no. 1 is namelijk sprake van "sijn huijs met sijnre hofstat..."; "sijn" slaat hier op degene, die de erfpacht verschuldigd is. In no. 7 wordt vermeld, dat het resterende vierde deel van het goed waaruit de erfpacht verschuldigd is, eigendom is van de zus van de schuldenaar. Het is aannemelijk dat 3/4e deel van dat goed eigendom van de schuldenaar is, ook al wordt dit niet met zoveel woorden in de akte gezegd.

In de akten van verkoop van het recht op erfpacht (categorie D) wordt geen geldbedrag genoemd. Dit is analoog aan hetgeen Spierings (1984) in de Bossche schepenprotocollen heeft aangetroffen. Zij vermoedt dat dit te maken heeft met het feit, dat de prijs niet belangrijk was voor de schepenbank, maar

wel de transactie (wat aan wie?). Een vermelding in no.16 zou hierop kunnen duiden. Gelis van Hal en Jan van den Eijnde, provisoren van de Astense Tafel van de Heilige Geest, betalen voor het verkrijgen van twee jaarlijkse roggepachten 39 cronen. Zij laten in de akte opnemen, dat deze afkomstig zijn van een testamentaire schenking door Jan van Baerle van in totaal 50 cronen. Duidelijk staat er bij dat ze aldus nog elf cronen te beleggen hebben. Door de belegging in de akte op te nemen hadden ze zich van een bewijs ervan voorzien. Niet alleen de koopsom blijft meestal onvermeld, dit geldt ook voor de juiste titel van overdracht (categorie C). Als handeling wordt dan enkel vermeld "heeft overgegeven en overgedragen". Niet duidelijk is of het hierbij om een verkoop of een schenking gaat. In twee gevallen (no. 3 en 13) is in de akte sprake van een "vercoper", hetgeen er op duidt dat de overdracht geschiedt in de vorm van verkoop.

De maat van Someren

De roggematen zijn inhoudelijk allemaal "der maten van Zomereren", ook als een volgende transactie plaatsvindt voor een ander dan het Somerens schepencollege. Dit natuurlijk om de toentertijd bestaande verschillen per plaats in de inhoudsmaten uit te sluiten. De in de akten voorkomende inhoudsmaten zijn: mud, mauwer (malder, mander), lopen, vat en sesterse. Verhoeff (1982) verwijst voor Someren naar de Helmondse maten. In Helmond is volgens hem een mud 312,06 liter gelijk aan 14 vat; een malder is een halve mud.

Uit de gegevens, die de akten ons verschaffen, valt echter af te leiden dat dat niet geheel opgaat. In feite gaat de bewering enkel op voor de mauwer, die in Someren inderdaad een halve mud is. Maar uit de maatgegevens in de akten en in de latere bijschrijvingen (na verandering van schuldenaar of eigenaar) valt te berekenen dat een mud uit 12 Somerense vat bestond. Een schepenakte van Asten van 28 juni 1497 (folio 76) illustreert dit heel duidelijk. Merten, de zoon van Henrick Verweijen, draagt dan de door zijn vader verworven Somerense roggepachten (zie de N.B.'s bij de no's 12 en 15) over aan Mercelis van den Borlaer en Emond van den Ven, provisoren van de Astense Tafel van de Heilige Geest. Het gaat respectievelijk om 20 lopen, een mander, een mud, 16 lopen, een mud en een mander. In totaal is er sprake van "ses mud rogs". Uitgaande van 1 mud = 12 mander en met de wetenschap dat een vat gelijk is aan een lopen geeft dit de volgende som:

20 lopen	=	1 2/3 mud
1 mander	=	½ mud
1 mud	=	1 mud
16 lopen	=	1 1/3 mud
1 mud	=	1 mud
<u>1 mander</u>	=	<u>½ mud</u>
Totaal		6 mud

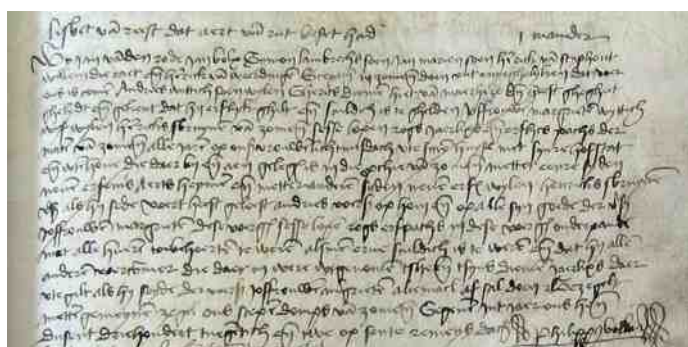
Spoorenberg (1977) weet wel te melden dat in Peelland –“voor zover hem bekend”- met een mud van 12 vat of lopen werd gemeten. Hij heeft berekend dat 1 Somerens vat gelijk is aan 1,160714 vat van 's-Hertogenbosch. Verhoeff (1982) geeft voor het Bossche vat een inhoud van 18,8 liter. Deze twee gegevens aan elkaar gekoppeld levert een Somerens vat op van 21,8 liter, hetgeen mogelijk betekent dat een Somerense mud 261,6 liter inhield.

De verhouding is in ieder geval 1 mud = 2 mauwer = 12 vat of lopen. De sesterse zou daar nog tussen kunnen zitten. Spoorenberg (1977) geeft: Peelse mud = 2 zakken of malders = 6 sester = 12 vaten of lopen (= 48 koppen of spinten = 144 kannen).

Regesten

1. 1392 oktober 1 (folio 77; zie ook nr. 3)
dusent driehondert tnegentich ende twe
op Sente Remeysdach

Jan van den Rode, Jan Bolx, Sijmon Lambrechtssoen, Henrick van Styphout, Willem die Raet en Henrick van Weerdingen, schepenen van Someren, oorkonden, dat Andries, zoon van wijlen Gherit van Maerheze, aan Margriet, weduwe van Henrick 's Bruijnen van Zomeren, verschuldigd is een jaarlijkse erfpacht van 6 lopen rogge, gevestigd op zijn goed, gelegen in de parochie van Someren tussen het goed van Aert Heijmen en dat van wijlen Henrich 's Bruijnen.

2. 1406 maart 17 + (folio 88)
dusent vierhondert ende vijve op Sente
Gheertruydendach

Dirck die Vroede, Willem Henrick (...) Dirck Ghielensoen, Henrick van den Avenne, Gherart Arntssoen van der Straten, Jan van den Waterlaet en Claeus die Ridder, schepenen van Someren, oorkonden, dat Melis, zoon van Mercelis van Vosholen, als man van Beatrijs, aan Mercelids, zoon van Mechteld van den Avenvennen, verpacht heeft een stuk land, gelegen in de parochie van Lierop (“Liedrop”) tussen het goed van de kinderen van wijlen Arnt van Otterdijck en dat van de pachter, voor de jaarlijkse heerlijke grondcijs, een jaarlijkse erfpacht van 6 lopen rogge aan heer Roever Arntssoen en nog 8 lopen rogge aan verpachter.

N.B. De erfpacht van 8 lopen wordt op 4 januari 1410 door Melis van Vosholen, voor schepenen van Asten, overgedragen aan Jan den Smede van Diesdonck, provisoor en Heilige Geestmeester van de Tafel van de Heilige Geest van Asten. De in het regest genoemde pachter wordt bij deze transactie aangeduid als Mercelis van den Otterdijck. (folio 88 en 88verso)

3. 1431 maart 9 + (folio 77 en 77 verso)
Dusent vierhondert ende dertich, negen dage
in meert

Jan van de Sorsel, Jan Dirck Ghielensoen, Jan van den Goer, Jan die Hane, Henrick Henric Mertenssoen, Willem die Moynck en Deynoyt aen gheen heijde, schepenen van Someren, oorkonden, dat Margriet, weduwe van Henrick 's Bruijnen, en haar zonen Jan, Henrick en Willem aan Aert, zoon van Dirck van Rut, hebben overgedragen een jaarlijkse erfpacht van 6 lopen rogge, die overdragers verkregen hebben van Andries, zoon van wijlen Gherit van Marheze. (zie no. 1)

Willem die Bruijn, als verkoper, belooft aan de koper garant te staan voor schadevergoeding, in geval dat nodig mocht zijn, vanwege aanspraken van Willem van den Kelre, zijn zwager, Aert den Bruijnen, zijn broer, of van zijn zusters Aleijt en Jutte.

4. 1431 november 30 (folio 81).

Jan van den Sorsel, Gerit Aertssoen Verstraten, Jan Dirck Ghielensoen, Jan van den Goer, Jan die

Hane, Willem die Moynck en Deynout aen gheen heijde, schepenen van Someren, oorkonden, dat schepen Jan Dirck Ghielensoen aan Kathelij, dochter van Matheus van Oustaden, verkocht heeft een jaarlijkse erfpacht van 18 lopen rogge, gevestigd op een goed, gelegen in de parochie van Someren aan de “Commerstraet” tussen het goed van Wouter Coppen c.s., dat van Belen Bloemen, de “gemeijnen waterlaet” en de “gemeijn” straat.

5. 1432 februari 8 + (folio 75 en 75 verso; zie ook no. 15) dusent vierhondert ende enendertich, acht dage in sporkell

Jan van den Sorsel, Gerit Aertssoen van der Straten, Jan Dirck Ghielensoen, Jan van den Goer, Jan die Hane, Willem die Moynck en Deynoyt aen gheen heijde, schepenen van Someren, oorkonden, dat Willem die Bruijn aan Kerstine, dochter van Dirck van Rut, verkocht heeft een jaarlijkse erfpacht van een mud rogge, gevestigd op 5 lopense land, gelegen in de parochie van Someren bij “gheenre Straten” tussen het goed van Willem Nouwen, dat van Aert ’s Bruijnen, dat van Jan ’s Bruijnen en een “gemeijnen” weg.

6. 1436 april 10 (folio 84 verso; zie ook no. 9 en 17) [dusent] vierhondert ende sessendertich, des dinsdages nae paesdage

Jan van den Sorsel, Jan Dirck Ghielensoen, Jan van den Goer, Jan die Haen, Symon Dirck Symonsoensoens, Dirck Brants en Godevaert van den Bernem, schepenen van Someren, oorkonden, dat Willem, zoon van Claus Hennens, aan Jan, zoon van wijlen Peter van den Dijck, verkocht heeft een jaarlijkse erfpacht van een malder rogge, gevestigd op een stuk land, genaamd “in die hoeve”, gelegen in de parochie van Someren tussen het goed van de erfgenamen van wijlen Hen Willem, dat van Diebout Mertens, dat van de koper en de “gemeijn” straat.

7. 1445 augustus 1 (folio 76 verso) dusent vierhondert ende vijfveertich, op Sente Petersdach ad vincula

Jan die Bruijn, Jan Sorselman, Jan van der Straten, Symon Dirck Symonsoen, Jan van den Horrnick, Marcelis die Groet en Willem Cortsmet, schepenen van Someren, oorkonden, dat Jan, zoon van wijlen Jan Copensoen, aan Michiel van den Mortel verschuldigd is een jaarlijkse erfpacht van 6 lopen

rogge, gevestigd op $\frac{3}{4}$ e deel van een “camp”, gelegen in de parochie van Someren tussen het goed van Henric Zwaens, dat van Henrick, zoon van Henrick Heijnselmans, dat van Jan, zoon van Maes Willems, dat van de erfgenamen van wijlen Merten van der Meer en de “gemeijnt”. Het resterende vierde deel behoort aan Janne, de zuster van de schuldenaar, en grenst aan het goed van Henrick Zwaens.

N.B. Op 9 november 1471 draagt Michiel van den Mortel ten overstaan van (notaris?) Johannes Goddefridus van Asten en getuigen Johannes van Hal en Johannes Honsnase de helft van deze erfpacht over aan de Tafel van de Heilige Geest van Asten. (folio 76verso).

8. 1449 september 18 (folio 74 en 74 verso; zie ook no. 12)

Jan van den Sorsel, Willem die Bruijn, Jan Verstraten, Henrick Mertens, Jan van den Horrnick, Willem Cortsmet en Danel van Eckerbroek, schepenen van Someren, oorkonden, dat schepen Jan van den Sorsel aan Aert van Ruth, zoon van Dirck van Ruth, verkocht heeft een jaarlijkse erfpacht van 20 lopen rogge, gevestigd op een bunder beemd in een camp, genaamd “in die Stripen”, gelegen in de parochie van Someren, grenzend aan een halve bunder beemd van de verkoper aan de kant van “Schoet”, voorts aan het goed van Jutte Deenkens en haar dochter Joest, aan dat van de kinderen van Diric ’s Heren en aan de “gemeijn herstraet”.

9. 1454 september 21 (folio 84 verso en volgende; zie ook no. 17) op Sente Mathijsdach in ’t jaer Ons Heren dusent vierhondert ende vierenvijftich

Henrick Mertens, Willem Cortsmet, Peter Gerit Claeussoen, Michiel Henens en Goeswijn Bloysen, schepenen van Someren, oorkonden, dat Jan, zoon van Peter van den Dijck, aan Henrick, Willem en Katherine, kinderen van Dirck Vroeden, heeft overgedragen een jaarlijkse erfpacht van een mud rogge, die overdrager verkregen heeft van Maes, zoon van wijlen Aert Copis, en gevestigd is op een goed, genaamd “ter Hoeven”, gelegen in de parochie van Someren aan het Scoet tussen het goed van Vranck van den Dijck en anderen en dat van de erfgenamen van Jan Ermgarden Arnt die Wever en Henrick van Schuilenborch en anderen. Daarnaast wordt een jaarlijkse erfpacht van een mauwer rogge overgedragen, die verkregen is van Willem, zoon

van Claeus Henens. (zie no. 6)

10. 1456 juli 1 (folio 86; zie ook no. 13, 14 en 16)

Willem die Bruijn, Willem Cortsmet, Henrick Mertens, Michiel Heenens, Goessen Bluysen, Michiel van den Aeveen en Goeyart Maessoen van den Bernem, schepenen van Someren, oorkonden, dat Willem, zoon van Wijlen Henrick van Aelst, en zijn zoon Dirck aan Jan, zoon van wijlen Dirck Brants, hebben verkocht een jaarlijkse erfpacht van een mauwer rogge, gevestigd op een goed, gelegen in de parochie van Someren aan de “Spoelhovel” tussen het goed van Jan Matheussoen, dat van Willem, de verkoper, dat van Tijebout Heeremans en Jan Matheus en de “gemeijn” straat.

Het onderpand is, naast de heerlijke grondcijs, belast met een “sester” rogge, verschuldigd aan de Tafel van de Heilige Geest van Someren en 2½ vat rogge, verschuldigd aan Goeyart Bestman.

11. 1456 oktober 18 (folio 73 verso; zie ook no. 12)

Willem die Bruijn, Willem Cortsmet, Henrick Mertens, Michiel Heenens, Goeyssen Bloysen, Michiel van den Aeveen en Maes Claus Smetsoen, schepenen van Someren, oorkonden, dat Jan van Sorsel aan Aernt van Ruth, zoon van Dirck van Rut, verkocht heeft een jaarlijkse erfpacht van een mauwer rogge, gevestigd op een halve bunder beemd, gelegen in de parochie van Someren bij de “Waeusdonck” tussen het goed van de abdij van Postel, dat van de kinderen van Willem van Kygloe [deze wordt in no. 12 Willem van Kiggelaer genoemd] en de “gemeijn A” die uit de richting van Wielput komt.

12. 1471 december 21 (folio 74 verso)

Willem Cortsmet, Maes Claus Smeetssoen, Mercelis van den Camp, Goessen Zelen, Deynout Janssoen van den Horrick en Aernt Janssoen, schepenen van Someren, oorkonden, dat Alant Zelen Alantssoen, als man van Fyen, dochter van wijlen Arnt van Rut, aan Emont, zoon van Arnt van den Veen, heeft overgedragen een jaarlijkse erfpacht van 20 lopen rogge, die Arnt van Rut gekocht had van Jan van Zoersel. (zie no. 8)

Tevens wordt overgedragen een jaarlijkse erfpacht van een mauwer rogge, die Arnt van Rut ook verkregen heeft van Jan van den Zoersel. (zie no. 11)

Arnt van Rut had beide erf-pachten bij testament aan zijn dochter Fyen vermaakt.

N.B. De erfpacht van 20 lopen wordt op 26 september 1475 door Emont, voor schepenen van 's-Hertogenbosch overgedragen; die van een mauwer op 28 juni 1479. Beide aan Henrick van der Weyen, zoon van Herman van der Weyen. (folio 73 verso – 75)

13. 1472 januari 19 (folio 86 en 86 verso; zie ook no. 14 en 16)

Willem Cortsmet, Maes Claeus Smeetssoen, Mercelis van den Camp, Goessen Zelen, Deynout Janssoen van den Horrick, Arnt Janssoen en Dirck Dirck 's Herensoen, schepenen van Someren, oorkonden, dat Jan, zoon van Dirck Brants, aan Jan van Kessel, mede ten behoeve van diens kinderen, die hij gekregen heeft bij juffrouw Dirc Bax, heeft overgedragen een jaarlijkse erfpacht van een mauwer rogge, die overdrager gekocht had van Willem, zoon van Henrick van Aelst, en diens zoon Dirk. (zie no. 10)

14. 1474 december 26 (folio 86 verso; zie ook no. 16)

Arnt Jan Gielissoen, Dirck Dirck 's Herensoen, Jan Dirck Ghielensoen, Goeyart Janssoen van den Wijer, Henrick Henrick Henselmanssoen, Peter Dirck Kyevitsoen en Maes Verbernem, schepenen van Someren, oorkonden, dat Jan van Kessel, zijn zonen Jan van Bernout en zijn dochter Jan (de kinderen vertegenwoordigen tevens hun overige broers en zusters) aan Arnt, zoon van Lambrecht Fraeyen, ten behoeve van Willem van Kessel, hebben overgedragen een jaarlijkse erfpacht van een mauwer rogge, die zij verkregen hadden van Jan, zoon van Wijlen Dirck Brants. (zie no. 13)

15. 1476 augustus 3 (folio 75 verso)

Goeyart van den Wijer, Peter Dirck Kyevitsoen, Henrick Henrick Heynselmanssoen, Jan Dirck Ghielensoen, Dirck Happen en Goessen Mercelis Goessenssoen, schepenen van Someren, oorkonden, dat Korstyn, dochter van wijlen Dirck van Rut, aan Emont, zoon van wijlen Art van den Venne, heeft overgedragen een jaarlijkse erfpacht van een mud rogge, die overdrager verkregen had van Willem die Bruijn. (zie no. 5)

N.B. Op 28 juni 1479 draagt Emont, voor schepenen van 's-Hertogenbosch, deze erfpacht over aan Henrick van der Weyden. (folio 75 verso en 76)

16. 1477 december 27 (folio 86 verso en 87)

Peter Dirck Kyevitsoen, Jan Dirck Ghielensoen, Mercelis van den Camp, Goessen Mercelissoen, Dirck Happen en Dirck Danel Symonssoen, schepenen van Someren, oorkonden, dat Willem van Kessel aan Gelis van Hal en Jan van den Eijnde, provisoren van de Tafel van de Heilige Geest van Asten, ten behoeve van diezelfde Tafel, hebben overgedragen een jaarlijkse erfpacht van een mauwer rogge, die overdrager verkregen had van Jan van Kessel en diens kinderen Jan, Berthout en Jan. (zie no. 14)

De overdracht geschiedt tezamen met nog 3 mauwer rogge voor een prijs van 39 "cronen", afkomstig van de 50 "cronen", die Jan van Baerle, de vrouw van Goessen van Berkel, bij testament aan de Tafel van de Heilige Geest vermaakt had.

17. 1484 augustus 28 (folio 74 = na folio 84)

Jan Dirck Ghielensoen, Peter Dirck Kyevitsoen, Arnt die Bruijn, Jan Henrick Coninckssoen, Jan Goessen Bakelmanssoen, Henrick Dirck 's Mollerssoen en Jan die Bruijn, schepenen van Someren, oorkonden, dat Gherit, zoon van Gherit van Aeyen, aan Dirck, zoon van Marcelis van den Camp, ten behoeve van de Tafel van de Heilige Geest van Asten, heeft overgedragen een jaarlijkse erfpacht van 3 mander rogge. Hiervan zijn 2 mander gevestigd op een goed, genaamd "ter Hoeven", gelegen in de parochie van Someren aan het "Scoet", tussen het goed van Vranck van den Dijck, Rover Maes, Goeyken Goessens Janssoen en de kinderen van Lambrecht van der Heggen en anderen enerzijds, dat van de erfgenamen van Jan Ermgarden Aert die Wever en Henrick van Scullenborch en anderen anderzijds. (zie no. 9) De andere is gevestigd op het goed, zoals beschreven in de akte van 10 april 1436. (zie no. 6)

Noten

1. Oud archief Asten, invr. nr. 1136 XXVI/127. Een cartularium is een register, waarin, in dit geval door de Tafel van de Heilige Geest, de akten zijn afgeschreven, die de rechten van deze instelling inhielden.

2. In de oorspronkelijke tekst stond "op het Rijksarchief te 's-Hertogenbosch". Tot in 1993 zijn ze daar beheerd, waarna het oud-rechterlijk archief van Someren is overgebracht naar Streekarchivariaat Peelland te Deurne, dat per 1 januari 2003 opging in het Regionaal Historisch Centrum Eindhoven.

3. Cunen (1940) vermeldt in zijn inventaris van het archief van Someren het gebruik van de paasstijl door Somerense schepenen in het schepenprotocol van 1535-1539.

Literatuur

Cunen, J. 1940. Inventaris van het archief der gemeente Someren. Met inleiding en geschiedkundige bijzonderheden. Z.p.

Spierings, M.H.M. 1984. Het schepenprotocol van 's-Hertogenbosch 1367-1400. Tilburg.

Spoorenberg, J. 1977. Oude graanmaten in de Meierij van 's-Hertogenbosch. In: Brabants Heem 29:4, p. 155-161.

Verhoef, J.M. 1982. De oude Nederlandse maten en gewichten. Amsterdam.

Algemene informatie

Redactie:

Ad Verrijt, Hemelberg 59, 5721 CP, Asten
0493-688388 a.verrijt@kpnplanet.nl
Anneke Blankennagel, Jac Jöris,
Ricus van Neerven en Gerard ten Thije

BESTUUR HEEMKUNDE:

Voorzitter Jan van de Rijdt Tel. 0493-694957
Secretariaat ???? Tel. 0493-493518
Penningmeester Bert de Lau Tel. 0493-493137
Leden: Cor Fransen Tel. 0493-693421
Tom Waals Tel. 0493-693783
Martien Aarts Tel. 0493-693477

Gezinsabbonementen HKK De Vonder
€ 30,00 per jaar

Opgeven bij het secretariaat of het Heemhuis
Molenstraat 10 te Someren
ISSN 1387-2079

Te voet dur Aasten deel 27

Verteld door Piet Feijen.

In de jaren 80 van de vorige eeuw wandelden leden van de bond voor ouderen, onder leiding van hun voorzitter Piet Feijen, door Asten. Zij maakten een overzicht van Asten van ongeveer 1920 tot 1985. Velen van u zullen zich de mensen, hun beroepen en hun eigenaardigheden nog wel herinneren. Ook de behuizingen en straten van die tijd. Al is het nog niet zo lang geleden, er ligt hier misschien een taak tot navolging zodat het nageslacht aansluiting kan vinden met het huidige Asten. Van wat verloren ging en wat er bij kwam.

Iedereen was er, want ze wouwen niks van de excursie, en zeker nie van de verhalen die dan vertèeld werden missen. Dè die verhalen hier en daor wel wâ werden ângedikt, begreep iedereen, mer "de kern" was toch echt gebeurd en dur ging 't um. En dan, irlijk is irlijk, de vur en nabescouwingen in 't staminé waren ôk hil vurnaam. We zallen zi Jan Vaalman, mer 's opstappen. Mer Pirke hâ irst nog 'n vraog, wôr op Toon van Narus-ome zi, dè menneke hi naw altijd wâ. Jan zi Pirke, gij kèent de burgerij van alle kanten. M'n vraog is, of Hannes Verdonschot hier familie is van dè Pirke Verdonschot, dè we 's getroffen hebben mi 't bekieken van Oostââijen en de Nachtegaal, toen we de streuf ân d'n Ao kant op zaten te eten en Pirke zâat te vissen ? Nee, ik denk nie zi Jan dè 't familie is, want die familie Verdonschot ken ik biezunder goe. Dè is 'n hil àânder slag mensen. Die zijn er altijd gèer bij. De familieband, tot in de graad van neven en nichten, is heel sterk. Mer Hannes hier, is mer 'ne stille eenzame mens, en gè treft 'm nergens dan thuis of in de kèrk. De Verdonschotten die Pirke bedoelt, die komde overal tegen. Ze schreumen ôk nie, um ieder jaor 'n buitenlandse reis te maken, nô Rochefort in België um broeder Marinus te bezuiken, die dôr as broeder Jozef bij de Trappisten is in getrèijen en as broeder--Brouwer de trots van de familie is. 't Enige euvel

was, dè broeder Jozef nô d'n dood van vader en moeder nooit mer nô

Aasten mocht kommen. Dur um werd dur de gebroeders Karel, Nard, Graard, en Peer ieder jaor op kermis maondig begonnen ân 'n driedaags bezoek ân Broeder Jozef in de "Absay Remy Rochefort". Bruur Jan echter, die nog vrijgezel is en 'n bietje 'ne biezondere mens en dur um is ie dan ôk bij de zusters in 't Liefdegesticht vur verzèuring, mocht van de familie nooit mee en ieder jaor, ochèerm moest Jan bij de nonnekes blieden, tot dè....en naw kumt de Verdonschottenklucht. Ok di jaor wist hil Aasten van de reis. Vertrek: Kermis Maondag mi d'n tram van 7 uur. Jan, die heilig in de bewering van z'n buurs geleufde, dè tie nie mee kon, mer dè ze z'n bèste groeten ân Broeder Jozef zouden overbrengen, mocht van Moederoverste die maondag vanwege kermis bij Kobus Bax vur 'n

dubbeltje 'n pekske tabak gón kopen. Kobus en Eimert van Deursen stonden krek over "de buitenlandse reis" van de 4 gebroeders te praoten, toen Jan binnen kwam. Kobus en Eimert, twee nie onbemiddelde vrijgezellen en altijd in vur 'ne grap, vroegen aan Jan, of hij ôk nie 's gèer nô Broeder Jozef zou gaon. Ja dè wel, want ik heb onze Marinus in zò laag nie gezie. Mer ik mug nie in 'n vrimd land kommen, zi Karel. Witte wâ zi Eimert, we geven jou 'n bewijs mee, dè gij wel meugt kommen en genog geld het vur de reis en genog te eten. Durfde gij 't ân ? Toch zeker net zo goe dan die aander van ons, zi Jan. En zo werd Jan meteen klaor gemâkt vur de reis nô Rochefort. Hij krig 'n plâtje um gehangen wôropstond: ik moet naar Broeder Jozef in Rochefort. Hij vertrok mi d'n tram van tien uur en hâ 'n vurspoedige reis, want wie zou iemand mi zo'n duidelijk reisdoel ôk nie terwille zijn. 't Trof, dè Broeder Jozef as portier dienst hâ. Verwonderd, mer wel blij begroette hij Janne, mer hij vroeg wel wôr de aander waren. Weet ik nie zi Jan, want ik ben alleen gekomen. Dôr hebben Kobus Bax en Eimert van Deursen vur gezeurigd. Broeder Jozef, Aasten nog goe kennende, en zeker figuren als Eimert en Kobus, hâ 't meteen dur en hâ 't plezier in. Hij bracht Janne meteen nè 't gastenver-

blijf en Jan genoot spoedig van 'n grote pint onvervalst Trappistenbier. Een tijdje later bèelde de vier gebroeders ân en ze werden dur Broeder Jozef

hartelijk begroet. Die informeerde tevens, hoe broer Jan 't mâkte. Er werd verzekerd, dè 't mi Janne prima was. "We hân 'm gèèr 's meegebraocht, zi Nard, mer 't risico leek ons toch te groot". Dè risico vèèlt wel mee, zi Jozef, want onze Jan zit allaang in 't gastenverblijf op ellie te waachten. Ze waren sprakeloos, alle vier. Zij nog vermeld, zi Jan Vaalman, dè Jan voortaan ôk mee mocht, (Vijf gebroeders op reis dus). En naw kuieren we ân, mannen zi Jan, want 't is toch al wir laat. Hier rechts wônt de familie Meulendijks, (de Pòst). D'r hi ôk nog 'n tijdje 'n Duitse familie gewoond. Hij moet valse kwartjes hebben gemâkt, wôr vur ie werd opgehâld. Ze hân een zoontje, Ernst, en die zei altijd; Pappa en Moetie hebben spass gemacht und das war (E)rnst geworden, und das ben ich. (Later heeft er gewoond Jan Loomans, die getrouwd was met een dochter van Hanneske de wegwerker, Wies Koolen). Dan Willem Ceelen en vrouw Bertha Slegers, drie dochters, worvan Catharien trouwde met Driek Frencken. De man die in Aasten d'n eerste vrachtwagen had, in ca. 1912. Die wagen werd in Amsterdam gekocht en er kwam een leraar mee om Driek de rijtechniek bij te brengen. Of dat Driek nu hard leers was of dat "instruteur" Rozenboom "goe d'n aard" had in Aasten, is nie bekèènd. Wel is bekèènd, dat hij 'n half jaar bleef en bij slager Soeren in de kòòst was. 'n Officeel rijbewijs was er toen overigens nog niet. Vrachtrijder was Driek al veel langer, getuige de advertentie in de "Feestgids" van 1904, ter gelegenheid van het diamanten Jubileum van den Edelachtbare Heer G.M.Frencken, als burgemeester van Asten, die luide; H.Frencken-Ceelen, vrachtrijder te Asten, beveelt zich minzaam aan tot het leveren van nootjeskolen en gruiskolen, ook Belgische magere kolen, aan scherp concurrerende prijzen. Hier tiggenover wônt Hannes Slaats, weduenaar met vijf zonen; Hannes, Janus, Fried, en Tuur. Hannes hi gin al te mooi huishààuwdster, en um m'n zonen en vur m'n eigen, zô âs ie altijd zi. In di klèèn huiske hier wonen Toon en Mie Strijbosch, bruur en zeuster. Toon is hil laang voerman geweest bij Slaats. Dan kriegen we "Meintje d'n Dekker" die 'n klein "opvoedingsgesticht hi. Reggelmatig hi ze 4 weesjongens vur 0.60 cent per dag, all in. En daor, langs Slaats, 't café van 't Rooi Toontje Seegers. (Toontje hâ een kwartet mooie dochters en een daarvan trouwde mi Dorus Maas, die later nog lang het café gerund heeft. Het bekende kruisbooggezelschap (De Zwartmikkers) was hier thuis). Dan hier rechts de weduwe Mie Stevens en de familie van Bussel en dur langs Bertje Timmer, die vur veul

mensen z'nne tijd vuruut was, want op 'open toilet werd closetpapier gebruikt; het waren wel stukjes oude kranten. Hier dan de familie Loomans. Die is allround boer, bakker, veekoopman en gezellige mensen. (Nu nog). De Fam.Hoeben is ôk al veulzijdig, me de zonen Louw, Jan en Frans. Gè ziet 't; café, beugelbaan, huisslachter en strodekker, zi Jan. En um dè ik 't vur vandaag zat vein, zi Pirke, stel ik veur, dè we 't bij die'n (allround) kastelein één gaon vatten. Aldus werd besloten. Ze hadden in café "Het Groenewoud" van Tinus d'n Dekker er wir 'n gezellig afschied van gemâkt. Degene die zich de Wolsberg van toen nog kan herinneren, zal er begrip vur op kunnen brengen, dè 't ôk dizze keer wâ uit de hand was gelopen, mer wâ let ons, zi Graard van Graarden Hannes, "um de volgende keer via d'n Bergweg en Polderweg op Vorreldonck ân te doew? 'n Goei gedaacht, zi Toon van Narusome. En dè vond iedereen, want ze hân d'n tijd ân hun eigen. (Wâ n'n tijd, dien tijd, toen iedereen nog tijd hâ, ôk vur 'n ânder ! Red.)

Wordt vervolgd

Burengeruchten

Aa-Kroniek vermeldt de trieste geschiedenis van een Indiëganger die daar niet van terug kwam, Jan Maas. Ervaringen die ook sommige ouders in Asten en Someren hebben meegemaakt.

Helmonds Heem (lente 2016) wandelt in de tijd terug in de Warande. Met als speciale attractie de grafkelder van Wesselman. * De Heem heeft voorts een interessant artikel over de oudste krant (courant) van Helmond. Niet de Zuid-Willemsvaart, maar "Helmondse Marktprijzen", opgericht in 1847. * En wie weet waar het oudste huis van Helmond is? De bewoner heeft dat zelf ontdekt, het ligt tussen de Wellaan en de Straatvensebosdijk. * En we kijken niet meer op als er een kerk ten prooi valt aan de sloop, maar men betreurt in Helmond nog steeds dat de H.Hartkerk in 1957 gesloopt werd. Een prachtige kerk van Pierre Cuijpers, opgeofferd aan de Kasteel Traverse.

Gemerts Heem (2016.2) Gemert had al in 1944 zijn vluchtelingenprobleem, 1108 vluchtelingen die alles hadden achtergelaten, uit andere plaatsten in de Peel, Overloon en Nijmegen. * En wie de eerdere presentatie "Tussen Herberg en Hoogmis" nog eens wil herlezen: zie de wintereditie uit 2014.

Heem Son en Breugel. De komst van Niemans Beton, het latere Betonson, zorgde voor problemen in het dorp die we heden ten dage op grotere schaal zien terugkeren. In Son is het goedgekomen.

Tesneuzzik Beek en Donk. Een gezellig moralistisch verhaal over hoe we ons in 1950 zedig wasten.

Heemkronyk Geldrop: archeologisch stukje over vondsten uit de Romeinse tijd.

Mierlo. Met onwillige honden is het slecht hazen vangen. De Meyerlese van Mierlo past dit gezegde toe op het streven van de Hollandse regering om de bekende Belgische Opstand te onderdrukken. In Mierlo werd de algehele weerzin tegen de Hollanders goed gevoeld en de dienstplichtigen probeerden de oorlog te saboteren. Een aantal “schuttersplichtigen trok naar België. Bijkomend probleem was dat er veel “schutterskinderen” geboren werden die vaak bij de moeder achterbleven. Maar ook buiten Mierlo zal de overlast van de Belgische Opstand bekend zijn. * De Myerlese Koerier heeft daarnaast nog een boeiend verhaal van landlopers en zwervers in de 19e eeuw. Sommigen liepen wel door naar andere gastvrije dorpen, maar veel bleven er in Mierlo hangen om daar hun handigheid te beproeven. Soms met trieste afloop, maar vaak ook met anekdotes. Als ze te vaak in het boekje van de burgemeester stonden werden ze verbannen naar Ommerschans, dat nog steeds bestaat.

De Dryehornikels. Met Pinksteren was er in Nuenen een herdenking van dominee Bart de Ligt die ook buiten Nuenen best aandacht mag hebben, want hij mag naast plaatsgenoot Vincent van Gogh genoemd worden. Bart was dominee maar was landelijk ook vooral bekend als vredesactivist in de jaren van de Grote Oorlog. Dat was de tijd waarin de grote naties elkaar met groot materiaal bevochten zonder voldoende rekening te houden met de miljoenen slachtoffers. Oorlog is waanzin en onchristelijk, zei Bart en dat werd hem, ook in zijn kerk, niet in dank afgenomen.

Deurne. In Deurne hebben ze een goed gevoel over de manier waarop de “zwartmannen”, dat waren de leerlingen van de kaderschool van de NSB, geplaagd werden en dat was niet zachtzinnig. De Uytbeyndel heeft er een mooi verhaal over.

Gerard ten Thije

"Erfgoedgeo Wiki"

ErfgoedgeoWiki in Asten en Someren

Mobiele telefoons gaan een steeds grotere rol spelen, niet alleen in de communicatie, maar ook in de informatievoorziening. Veel informatie wordt via de telefoon aangeboden en opgevraagd. Een smartphone biedt een prachtige en gebruiksvriendelijke manier om locatiegegevens te tonen. Ook gegevens over (historisch) erfgoed. Een mogelijkheid waaraan momenteel in zuidoost Noord-Brabant gewerkt wordt, is ErfgoedgeoWiki. Op de site www.peelnetwerk.nl staat overzichtelijk uitgelegd wat Erfgoed Wiki inhoudt.

Enkele leden van onze heemkundekring zijn al enige tijd betrokken bij dit project. Met name door het toevoegen van cultuur-historische objecten met bijbehorende teksten, kaarten en foto's. We zijn gestart met het opnemen van de rijks- en gemeentelijke monumenten maar hier kan nog veel meer aan toegevoegd worden, bijvoorbeeld grenspalen, oorlogsherinneringen, veldkruisen e.d. Kijk eens op <http://www.erfgoedgeowiki.nl> en je ziet welke informatie over Asten en Someren er al op staat. Wanneer u van de opgenomen objecten nog oude of recente foto's hebt of aanvullende informatie dan vragen wij u om deze door te geven aan de volgende personen:

voor Asten naar: Hans van de Laarschot
email: h.laarschot@planet.nl

voor Someren/Lierop naar: Gerard Verdonschot
email: gerard@verdonschotsomeren.nl

Voor nadere informatie over dit project kun je ook terecht bij Tom Waals
email: twaaals1949@kpnmail.nl

Fotografen

Foto voorpagina: Maria van Neerven
Foto achterpagina: Maria van Neerven

Indien onbestelbaar:
H. Wijnen, Dorpstraat 22, 5711 GP Someren

Vrienden van Heemkundekring de Vonder

Acfis Business Centrum, Ter Hofstadlaan 75, 5711 VV Someren
René Berkvens Bloemenarrangementen, Jan van Havenstraat 32, 5724 AV Ommel
E T B Willem Bos, Trasweg 5, 5712 BBSomeren-Eind
Campanula Fysiotherapie, Floralaan 22, 5721 CV Asten
Cortooms-Verberne Bouw-Timmerbedr, Molenakkers 5, 5721 WR Asten
Driessen Advies & Beheer Witvrouwenweg 12, 5711 CN Someren
Driessenbouw Asten BV, Postbus 90, 5720 AB Asten
Geven Aannemersbedrijf BV, Ommelseweg 48, 5721 WV Asten
Gianotten Adviesbureau, Witvrouwenbergweg 8h, 5711 CN Someren
Isi & Peggy's Knipperij, Wilhelminaplein 15a, 5711 EK Someren
Isobouw Systems BV, Kanaalstraat 107, 5711 EG Someren
van Kaam Netwerk Notarissen, Postbus 111, 5710 AC Someren
Notaris Kessels, Wilhelminastraat 30-32, 5721 KK Asten
Larco Foods BV, Industrielaan 10, 5711 CX Someren
Leenen Someren Beheer BV, Dr. Einattenlaan 28, 5711 AW Someren
Leenen Steengoed, Vaarselstraat 34, 5711 RE Someren
Garage Linden, Ter Hofstadlaan 140, 5711 VZ Someren
Vastgoedmaatschappij van der Loo bv, Markt 10, 5721 GE Asten.
Partycentrum De Platte Vonder, Nieuwendijk 10, 5712EM Someren-Eind
Frank van Stekelenburg Assurantiën, Postbus 61, 5720 AB Asten
Makelaardij Strijbosch, Hofstraat 24, 5721 BB Asten
Rudi Verbugt, Peelland ICT, Witvrouwenbergweg 8b, 5711 CN Someren
H.v.d.Vijver, Bosweg 7, 5754 PV Zeilberg
Harrie Welten (Jumbo), Kuilvenweg 6, 5712GX Someren
Wijnen Bouw en Service, Dorser 2, 5711 LE Someren
A. de Wit, Speelheuvelplein 4, 5711 AR Someren
P. v.d. Zanden, Jan v.d. Diesduncstraat 17, 5721 VN Asten

*Vrienden van de Heemkundekring maken onze activiteiten mogelijk.
Hebt u interesse? Info: bestuur Heemkundekring De Vonder*